

Для вдосконалення експертної роботи та чіткого вирішення поставлених перед експертом питань є узгодженість законодавчих актів і запобігання в них подвійних тлумачень. Тоді можна розраховувати на повноту вирішення експертних завдань безпосередньо за напрямком дослідження, підвищувати науковий рівень що позитивно позначиться на якості та термінах проведення судових експертиз у кримінальних провадженнях.

Враховуючи реформування та змінами в нормативно-правовому полі та наближення його до європейських норм та стандартів, законодавство про судову експертизу загалом на сьогоднішній день набуває актуальності та потребує вдосконалення.

О. І. Брендель,

науковий співробітник ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1723-0203>, e-mail: olgabrenda@ukr.net

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕНАЛЕЖНОЮ ПІДГОТОВКОЮ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ВІДЕО-, ЗВУКОЗАПИСУ

Анотація. Проаналізовано основні проблемні питання, що виникають під час підготовки матеріалів та призначення експертиз відео-, звукозапису; наведено шляхи їх вирішення. Запропоновано перелік вимог до належної підготовки матеріалів.

Ключові слова: *судова експертиза відео-, звукозапису; фоноскопична експертиза; підготовка матеріалів для дослідження.*

Abstract. *The main problematic issues that arise during the preparation of materials and appointment of forensic examinations of video and sound recording are analyzed; ways to solve the following problems are given. A list of requirements for the proper preparation of materials is provided.*

Keywords: *forensic examination of video and sound recording, forensic phonoscopic examination, preparation of materials for research.*

Аннотация. Проанализированы основные проблемные вопросы, возникающие при подготовке материалов и назначении экспертиз видео-, звукозаписи; приведены пути их решения. Предложен перечень требований, необходимых для надлежащей подготовки материалов.

Ключевые слова: *судебная экспертиза видео-, звукозаписи; фоноскопическая экспертиза; подготовка материалов для исследования.*

Як відомо, кожне вчинене злочинне діяння у будь-якому випадку залишає сліди. Саме виявлення слідів, їх фіксація, процесуальне оформлення, експертне дослідження та інтерпретація його результатів у висновках експерта формують основу доказової бази в кримінальному провадженні [1]. Сучасний розвиток науки й техніки створює нові можливості для використання відео-, звукозаписів у будь-яких сферах (від службово-виробничої діяльності до побуту). Дані, отримані в результаті їх аналізування, можуть мати суттєве значення для встановлення обставин правопорушення.

Найбільш суттєвою проблемою під час підготовки матеріалів для призначення експертизи відео-, звукозапису

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 22.02.2021).
2. Донцова О. С., Посохов А. С., Михальський О. О. Проблемні питання методичного забезпечення судово-товарознавчих експертиз // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. 2011. Вип. 11. С. 645—653. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpsek_2011_11_95 (дата звернення: 22.02.2021).
3. Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream> (дата звернення: 22.02.2021).

(фоноскопичної експертизи) є проблема добирання матеріалів, наданих для дослідження. В експертизі відео-, звукозапису за об'єктом дослідження умовно можна виокремити три напрями:

- технічні дослідження з відомостями щодо технології отримання/фіксації/збереження відео-, звукозаписів, їх властивостей та особливостей носія даних;
- дослідження мовленнєвої інформації з відомостями щодо особистості невідомого;
- дослідження немовленнєвої інформації (зокрема, звукового середовища) з відомостями щодо джерел звуків за акустичними явищами, які супроводжують процес відео-, звукозапису, та безпосередньо пов'язані з ситуацією події, яку розслідують.

Специфіка об'єктів дослідження, різноплановість завдань, важливих для з'ясування обставин справи, а також інші фактори визначають наявність деяких особливостей, на які необхідно звертати увагу слідчому для винесення постанови про призначення експертизи відео-, звукозапису та підготовки матеріалів для дослідження. Із метою покращення взаємодії зі слідчими, далі розглянуто особливості призначення експертизи відео-, звукозапису (у частині добирання матеріалів, наданих для дослідження).

По-перше, призначаючи експертизу відео-, звукозапису, слід звертати увагу на обсяг матеріалу, який надано для дослідження. Для визначення достатнього та істотного обсягу необхідно провести огляд відео-, звукозаписів, які слідчий планує надати для дослідження (визначити назву файлу, носій, на якому його зафіксовано, та ін.). За наявності великої кількості об'єктів і записів, зафіксованих на них, для забезпечення реального строку проведення експертизи необхідно визначати лише ті записи, які стосуються суті справи. Для скорочення та забезпечення реального строку проведення експертизи ініціаторові її проведення необхідно визначити лише записи, які стосуються суті справи, або із тривалих записів виокремлювати для дослідження певні фрагменти [2, с. 63]. Виконання цієї

вимоги не лише полегшує роботу експерта та скорочує термін виконання досліджень, а й забезпечує відсутність зауважень під час розгляду справи в суді.

Щодо технічних досліджень носіїв запису та апаратури. Відповідно до методичних підходів, що існують, та згідно з п. 20.3 Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змінами та доповненнями) для встановлення технічних умов та технології отримання відеозвукозапису на дослідження надають: оригінальну фонограму; оригінальний пристрій, яким фонограму зафіксовано; додаткове обладнання, яке використали для запису фонограми у повному складі (мікрофон, джерело живлення, прилади керування тощо); повні відомості про внесення конструктивних змін в пристрій запису та додаткове обладнання із зазначенням хронології цих змін [3].

У випадку, коли будь-який з елементів обладнання відсутній, буде неможливо провести дослідження, пов'язані з визначенням оригінальності або встановленням апаратури запису. Важливо щоб апаратуру, що підлягає дослідженню, технічно не регулювали після виконання досліджуваного запису і/або не ремонтували. Доброякісність наданих на експертизу матеріалів обумовлено передусім їх фізичним станом. Невміле поводження з носіями інформації, неправильне їх зберігання, упакування або транспортування можуть призвести до часткового або повного пошкодження відео-, звукозаписів, ускладнюючи або унеможливаючи вирішення поставлених перед експертом завдань.

Слід зазначити, що під час встановлення факту про те, що досліджуваний запис є копією, визначення ознак монтажу не має практичного сенсу, оскільки в копіях ознаки монтажу можуть бути замасковані або взагалі знищені, що може призвести до хибних висновків.

Щодо досліджень безпосередньо мовленнєвої інформації. Для проведення таких досліджень експертові мають бути надані зразки голосу та мовлення конкретної особи, належність мовлення якої необхідно встановити на досліджуваному записі. Особливу увагу слід звернути на процес добирання зразків голосу та усного мовлення, оскільки від їх якості залежить можливість врахування та співставлення в експертному дослідженні комплексу індивідуальних ознак, порівняння особливостей мовця. Насамперед необхідно ретельно вивчити досліджуваний запис.

Готуючи порівняльний матеріал, слід враховувати, що на якість запису зразка впливає низка чинників, зокрема: технічні параметри апаратури фіксації звуку; акустичні характеристики приміщення, в якому проведено запис; емоційний стан фігуранта тощо. Співставлення за умовами запису досягають відбиранням зразків в умовах, аналогічних тим, в яких було отримано досліджуваний запис.

Рекомендовано чотири форми зразків усного мовлення [4, с. 46—47]: монолог — розповідь за тематикою,

пов'язаною зі змістом досліджуваного запису; діалог — бесіда з особою, у якої необхідно отримати зразки; повторення — це промовляння слів (фраз, реплік), що містяться в досліджуваному записі; читання — форма зразків, що використовують лише тоді, коли передбачається, що досліджуваний запис було зачитано; це читання заздалегідь підготовленого тексту, аналогічного за змістом досліджуваному (оскільки читання відрізняється від спонтанного мовлення).

Найкращих результатів в експертизі відео-, звукозапису досягають за умов, коли на дослідження надано кілька зразків усного мовлення однієї й тієї самої особи. Добираючи зразки усного мовлення будь-якої форми, слід пам'ятати про кількість мовленнєвого матеріалу: бажано отримати зразки голосу та мовлення фігуранта загальною тривалістю не менше ніж 20—25 хв. Зміст питань, які слідчий ставитиме особі, добирання зразків усного мовлення якої проводять, необхідно продумати заздалегідь, щоб отримані відповіді співпадали за темою розмови та змістом із мовленням, яке перевіряють. Під час запису не слід переривати фігуранта, необхідно дати йому можливість вільно висловитися, навіть якщо він відхиляється від теми.

Мета отримання зразків: запис усного мовлення особи, тому не слід її перебивати або розмовляти водночас із нею.

Матеріали відео-, звукозапису, які долучають до матеріалів провадження, є найбільш об'єктивним джерелом доказів, що мають суттєве значення для розслідування злочинів. Тому правильна підготовка матеріалів відео-, звукозапису, які надіють для проведення експертизи, не лише полегшує роботу експерта й скорочує термін виконання досліджень, а й забезпечує відсутність зауважень під час розгляду справи в суді.

Список використаних джерел

1. Пілюков Ю. О. Процесуальні вимоги до висновку експерта у кримінальному провадженні // Актуальні проблеми правознавства. 2018. № 3. С. 99—102.
2. Брендель О. І. Судова експертиза відео-, звукозапису: особливості призначення та проведення у кримінальних провадженнях за фактами вчинення корупційних злочинів // Особливості підготовки матеріалів для призначення та проведення судових експертиз у кримінальних провадженнях за корупційними злочинами: мат.-ли міжвідом. наук.-практ. семінару «Проблемні питання призначення та проведення судових експертиз у кримінальних провадженнях за корупційними злочинами» (Харків, 12.07.2019)/ХНДІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, НАБУ. Харків: Константа, 2019. С. 59—69.
3. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.) // Офіційний вісник України. 1998. № 46. С. 172.
4. Ложкевич А. А., Макаров А. М., Шаршунский В. Л. Звукозапись и фоноскопическая экспертиза на предварительном следствии : учеб. пособ. Минск : ВНИИ МВД СССР, 1984. С. 46—47.